

УДК [94:327.5/.8](477:438)“2013/2014”

DOI <https://doi.org/10.33402/up.2026-20-10>**Любомир ХАХУЛА***кандидат історичних наук, старший дослідник,**доцент кафедри міжнародної інформації**Національного університету «Львівська політехніка»*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9954-9962>*e-mail: l.khakhula@gmail.com*

ВЗАЄМИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩИ ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ 2013–2014 РОКІВ: ВИПРОБУВАННЯ ІСТОРИЧНОЮ ПОЛІТИКОЮ

У статті комплексно простежено динаміку двосторонніх українсько-польських відносин у царині історичної політики в період від Революції Гідності 2013–2014 рр. до повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 р. Показано, що у взаєминах України та Польщі була присутньою як, обумовлена спільністю безпекових інтересів та євроінтеграційних прагнень, геополітична солідарність, так і хронічна конфліктність на ґрунті несумісних моделей державної історичної політики. Особливу увагу приділено парламентським резолюціям Сенату і Сейму Республіки Польща 2016 р. про визнання Волинської трагедії 1943 р. геноцидом українських націоналістів, а також поправкам до польського Закону про Інститут національної пам'яті від 2018 р., що прирівняли «українських націоналістів» до нацистських та радянських злочинців. Показано, що для консервативної партії «Право і Справедливість» апеляція до трагічного минулого слугувала водночас внутрішньополітичним інструментом (мобілізація електорату) та важелем зовнішньополітичного тиску на Київ.

Досліджено деструктивну роль Росії, яка провокувала «війну пам'ятників» у публічному просторі обох країн, вдаючись до актів вандалізму й інформаційних маніпуляцій з метою розсварити два народи. висвітлено конструктивні українсько-польські інтелектуальні альтернативи: діяльність Українсько-польського форуму партнерства, Польсько-українського форуму історичного діалогу, ініціативи Міжнародного фонду «Відродження» та Фондації імені Стефана Баторія. Значну увагу приділено аналізу Спільної декларації президентів Володимира Зеленського та Анджеея Дуди 2020 р., що зафіксувала взаємне зобов'язання відновити пошуково-ексгумаційні роботи та налагодити двосторонній меморіальний діалог. Обґрунтовано тезу про те, що найпродуктивнішою стратегією для обох країн є послідовне розмежування між двома площинами: актуальним безпековим і геополітичним партнерством, де Польща й Україна мають природні спільні інтереси, та академічною, громадянською і дипломатичною роботою над складним минулим. Після повномасштабного російського вторгнення 2022 р. ці два виміри набули якісно нового наповнення: геополітична солідарність перетворилася на безпосередню гуманітарну та військову допомогу, а меморіальний діалог – на питання безпеки та суверенітету.

Ключові слова: Україна, Польща, історична політика, Революція Гідності, Волинська трагедія, декомунізація, меморіальний діалог, «Право і Справедливість», національна безпека, стратегічне партнерство.

Українсько-польські двосторонні взаємини належать до ключових вимірів зовнішньополітичного позиціонування України на євроатлантичному просторі. Спільне історичне минуле двох народів, позначене епізодами як тісної співпраці,

так і трагічними сторінками міжнаціонального протистояння, визначало характер та динаміку міждержавного діалогу від початку XXI ст. переломним моментом не лише у внутрішньополітичному житті України, а й у системі її двосторонніх відносин із сусідніми державами, передусім із стратегічним партнером і адвокатом українських євроінтеграційних прагнень Польщею, стала Революція Гідності 2013–2014 рр.

Після Революції Гідності польсько-українські відносини опинилися в ситуації глибокої суперечності між геополітичною солідарністю та незавершеною роботою над спільним травматичним минулим. З одного боку, Варшава послідовно підтримувала євроінтеграційні й безпекові устремління України, особливо після російської агресії 2014 р. З іншого – питання історичної пам'яті, передусім щодо трагічних подій на Волині та в Галичині напередодні та в роки Другої світової війни, систематично загострювали двосторонній діалог і набували виразного виміру «історичної політики» – цілеспрямованої інструменталізації минулого в поточних політичних цілях.

В умовах російсько-української війни осмислення передумов і закономірностей еволюції українсько-польських відносин у період до повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 р. набуває особливого наукового та прикладного значення. Розуміння механізмів інструменталізації історичних наративів у двосторонньому дискурсі дозволяє оцінити як ризики й обмеження сучасного партнерства, так і потенціал його зміцнення фундаменту взаємоповаги та діалогу. Метою пропонованої статті є комплексний аналіз динаміки двосторонніх взаємин України та Польщі в контексті випробування історичною політикою в період від Революції Гідності 2013–2014 рр. до повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 р.

Після спільного вшанування жертв Волинської трагедії у 2003 р. історичні питання супроводжували всі найважливіші акти українсько-польської взаємодії, передусім на політичному рівні. Беззаперечна підтримка поляками Помаранчевої революції 2004 р. увінчалася спільним відкриттям у червні 2005 р. Польського військового меморіалу на Личаківському цвинтарі у Львові та спільними меморіальними актами президентів Віктора Ющенка і Леха Качинського у Павлокомі 2006 р. Коли взимку 2013 р. український народ розпочав масові протести проти проросійського режиму Януковича, поляки активно підтримували український народ як через особисту участь у Революції гідності, так і моральною підтримкою. А вже 1 грудня 2013 р. лідер партії «Право і справедливість» (далі – ПівС) Ярослав Качинський зі сцени Майдану звертався до присутніх із гаслом: «Слава Україні!» (Хахула, 2015, с. 104).

Під час українських протестів 2013–2014 рр. серію репортажів для «Газети виборчої» з київського майдану написав польський політик і журналіст українського походження Мирослав Чех. Його тексти містили пояснення української історичної перспективи середини XX ст.: «під час Другої світової війни Організація Українських Націоналістів хотіла створити незалежну Україну на основі альянсу з Третім Райхом, але й Гітлера в планах цього не було. Для нього Україна була територією, яку треба поексплуатувати та підготувати до німецької колонізації. Націоналісти на Волині підняли антинімецьке повстання, ефектом якого була й

антипольська чистка. Бійня, вчинена Українською Повстанською Армією (далі – УПА), – це невимовно важкий тягар у списку її дій. Проте збройний опір УПА проти Советів, який тривав аж до початку 50-х років, у пам’яті багатьох українців залишається прикладом патріотичного героїзму» (Чех, 2020, с. 28–29).

До травматичного минулого у взаємовідносинах між українцями і поляками в переломні моменти історії й сьогодні звертався польський державно-політичний діяч Радослав Сікорський. Описуючи свою місію у Києві в останній декаді лютого 2014 р. в статусі міністра закордонних справ Польщі Р. Сікорський зазначив: «практично всі очільники польської закордонної політики брали на себе політичні ризики й інтеграційні зусилля – від Кшиштофа Скубішевського до Гжегожа Схетини, від Леха Валенси до Броніслава Коморовського, а особливо – Лех Качинський, який польсько-українськими справами заповнив найкращу сторінку свого президенства. Я мав і неприємний обов’язок пом’якшувати обурення (хоча воно було й слушним) стосовно того, у який спосіб українці трактували «Волинську різанину», аби це не використали для загострення польсько-українських стосунків. Таке загострення, навіть якщо воно мало підстави, завжди призводило до того, що Росія отримувала козирі для своєї гри. Чи не дивно, що в липні 2013 року подання щодо нового рішення Сейму стосовно «Волинської різанини» висунув певний депутат Польської селянської партії, відомий своєю прихильністю до Росії, хоча лише за рік перед тим Сейм уже ухвалював рішення в цій справі? Відповідно до позиції Інституту національної пам’яті, у цій ухвалі «Волинську різанину» названо «етнічною чисткою з ознаками геноциду». Після цього достатньо було вжити термін «геноцид», прирівнявши в такий спосіб «Волинську різанину» до злочинів гітлерівців, попри те, що не було виявлено жодних нових обставин. Єдиною новою обставиною було те, що Україна якраз домагалася асоціації з Європейським Союзом (далі – ЄС). І не потрібно було занадто проникливим або підозріливим, аби здогадатися, кому може бути вигідною польсько-українська історична сварка» (Сікорський, 2020, с. 63).

Як і в попередню декаду польсько-українських взаємин, сплески міжнаціональної солідарності чергувалися із надмірною політизацією минулого в публічному вимірі. Всі спектри польської політичної сцени інструменталізували криваві вбивства поляків на Волині й в Галичині в роки Другої світової війни. 2013 р. Сейм Республіки Польща (далі – РП), де більшість становила ліберальна «Громадянська платформа», прийняв ухвалу, в якій Волинську трагедію названо «етнічною чисткою з ознаками геноциду» (*Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 lipca 2013 r.*, 2013). Щоправда, під час гострих дискусій представники консервативних партій наполягали на політичній оцінці трагедії як чистого «геноциду». Прихильник прагматичного підходу до її інтерпретації, голова Міністерства закордонних справ Польщі Р. Сікорський з парламентської трибуни заявив: «На думку польського посла в Києві, якщо ми посилимо нашу позицію, якщо ми приймемо резолюцію в радикальнішій формі, ніж це було в минулому, то це точно не допоможе отримати схвалення політичних сил в Україні та може ускладнити європейську перспективу України. Це питання судження та думки, і ми можемо або ескалувати дефініцію та принизити українців, або зробити щось, що, на мою думку, служитиме інтеграції України з Європейським Союзом» (Bujak, 2014, 96).

Перебуваючи з візитом у Польщі в грудні 2014 р. Президент України Петро Порошенко (обраний після Революції Гідності із проєвропейською політичною програмою) дякував полякам за підтримку Революції Гідності й закликав до історичного примирення: «Були в нашій історії славетні приклади спільних перемог над ворогами. Траплялося й таке, про що не хотілося б згадувати. Але, як сказав хороший друг України і мій, Президент Польщі Броніслав Коморовський, «минуле, навіть найбільш драматичне, не повинно розділяти наші країни. Нас надихають думки предстоятелів наших церков, які про трагічні сторінки спільної історії під час Другої світової війни та перших післявоєнних років радять говорити з великою мудрістю: “Прощаємо і просимо прощення”» (Державний візит до Республіки Польща Президента України Петра Порошенка, 2014).

Польські політики та громадськість з пересторогою ставилися до формування нової української історичної політики, відмові від советського спадку та національній реінтерпретації українського визвольного руху середини 1940-х рр. Прикладом конфліктності в розумінні минулого став візит Президента Республіки Польща в Україну в квітні 2015 р. зранку 9 квітня з трибуни українського парламенту польський лідер переконував, що жодні історичні непорозуміння не зможуть зруйнувати сучасну польсько-українську співпрацю (Історичний виступ президента Польщі Коморовського у ВР, 2015). А вже після обіду Верховна рада проголосувала пакет декомунізаційних законів («про правовий статус та вшанування пам’яті учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті», «про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років»), якими надали Організації українських націоналістів й Українській повстанській армії правовий статус борців за незалежність України у ХХ столітті й відмовилися від радянсько-пропагандистського терміну «Велика Вітчизняна війна» на користь формулювання «Друга світова війна» (У четвер, 9 квітня 2015 року, відбулися пленарні засідання другої сесії Верховної Ради України восьмого скликання, 2015). Вказані дії негативно сприйняли в Польщі й назвали посиленням культу Степана Бандери в Україні. Особливу активність в кампанії «проти націоналізму» проявив лідер партії Союз демократичної лівиці, колишній прем’єр-міністр Лешек Міллер, який зблизився в аргументації з антиукраїнськими правими силами в Польщі (Wóycicki, 2019, s. 60).

Щоправда, у 2015 р. відбулася політична зміна в самій Польщі – в результаті президентських і парламентських виборів подвійну перемогу отримала консервативна партія «Право і Справедливість». Її кандидат Анджей Дуда здобув перемогу у президентській кампанії. Сама ж партія в коаліції із політичними силами «Польща разом», «Солідарна Польща», «Правиця Речіпосполитої» змогла самостійно сформувати уряд (Dudek, 2023, s. 618). Відтак для нової польської влади «інтерпретації історії зайняли на порядку денному двосторонніх відносин центральне місце» (Коваль, 2018, с. 4).

В липні 2016 р. обидві палати польського парламенту продемонстрували понадпартійну політичну згоду на трактування Волинської трагедії в категорії «геноциду вчиненого українськими націоналістами проти громадян II Речіпосполитої в 1943–1945 рр.» (Uchwała Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 7 lipca 2016 r., 2016; Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 lipca 2016 r., 2016). Тоді ж було

ухвалено вважати 11 липня «Національним днем пам'яті жертв геноциду, вчиненого українськими націоналістами проти громадян II Речіпосполитої» (Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II RP). Разом з тим, сеймова Ухвала, яка одночасно і засуджувала український національний рух і виражала солідарність із сучасною Україною, яка «бореться за збереження територіальної цілісності», була підтримана одноставно 442 голосами послів. В Україні документи розцінили як такі, що знівеливали українсько-польський діалог щодо поєднання (Нінічук, 2017, с. 78). Після ухвали Сейму і Сенату накреслився розлам у підходах до історичної політики в Польщі та Україні. Особливу претензійність висловлював політичний лідер польських консерваторів Ярослав Качинський. У 2016 р. він закликав не применшувати значення українсько-польського протистояння в роки Другої світової війни, а пам'ятати і про злочини українських націоналістів і про тих українців, які захищали поляків від масакри (Чижевський, 2016).

Відтак українське фахове середовище пов'язувало рішення Сейму із довголітньою кампанією із дискредитації українського визвольного руху середини ХХ ст. Деструкцію вносила і російська пропаганда та її рупори в Україні. Таку роль відіграла організована депутатом Партії регіонів Вадимом Колесніченком виставка про «звірства» ОУН–УПА. У 2010 р. її демонстрували в Україні, Польщі, Росії, Кіпрі, Греції. У 70-ту річницю Волинської трагедії згаданий діяч разом із 148 регіоналами і комуністами запропонував польським колегам засудити Волинь '43 як геноцид. (Яблонський, 2019, с. 85–86).

Польські консервативні політичні сили виражали бажання пошуку історичної правди, а також публічного вираження історичних розбіжностей на догоду власному електорату. Для них неприпустимою була українська політична практика із вшанування лідера ОУН Степана Бандери й командира УПА Романа Шухевича. Медійного розголосу «кривавій» тематиці додав фільм культового польського режисера Войцеха Смажовського «Волинь» (2016). Тим не менше, українсько-польський політичний діалог щодо минулого тривав. Під час візиту до Варшави у липні 2016 р. президент України Петро Порошенко схилився перед монументом жертвам Волинської трагедії. Поєднавчу мету мала й декларація президентів України і Польщі від 24 серпня 2016 р. щодо стратегічних перспектив у польсько-українських відносинах. Представницькі органи обох держав ухвалили Декларацію Пам'яті і Солідарності Верховної Ради України та Сейму Республіки (Декларація Пам'яті і Солідарності Верховної Ради України та Сейму Республіки Польща, 2016).

Додамо, що при Міністерстві закордонних справ Республіки Польща діяла Рада історичної дипломатії. У проголошеному 2016 р. Році польської історичної дипломатії Рада розробляла підходи для популяризації дипломатичними установами польської історії та культури. роком раніше Інститут національної пам'яті – Комісія переслідування злочинів проти польського народу видала україномовну популярну історію Польщі, в якій акцентовано найважливіші події національного історичного календаря, зокрема і трагедію Волині '43 (Менджецький & Брацисевич, 2015).

Українсько-польський суспільно-політичний простір у лютому 2017 р. сколихнула заява Я. Качинського про незгоду із «поширенням в Україні культу лю-

дей, які вчинили геноцид щодо поляків». Політичним мемом стала його фраза: «З Бандерою Україна в Європу не увійде» (Україна з Бандерою до Європи не увійде – Качинський, 2017). Прихильником антиукраїнської риторики був і тогочасний очільник польської дипломатії Вітольд Вашиковський, який також пов'язав недопустимість європейської інтеграції України із присутністю Степана Бандери у пантеоні національних героїв» (Глава МЗС Польщі: з Бандерою Україна не увійде до Європи, 2017).

Відчутною прохолодою характеризувався вшанування 75-річчю трагедії на Волині. Президенти обох держав віддавали шану жертвам порізно. Коли в січні 2018 р. Сейм ухвалив зміни до Закону про Інститут національної пам'яті, українське суспільство негативно сприйняло прирівнювання діяльності українських повстанців до гітлерівських та сталінських злодіянь (Стрільчук & Нінічук, 2019, с. 222–223). Справедливо зауважила вчена Оксана Каліщук, що історична політика Польщі характеризувалася історичним ревізіонізмом та «укоріненням моделі минулого, розвитку патріотизму й забуття ганебних подій» (Каліщук, 2020, с. 197). Після тривалих дискусій Конституційний суд Польщі в 2019 р. скасував зміни до Закону Про Інститут національної пам'яті, а українська сторона висловила бажання розблокувати ексгумаційні роботи на заході України (реальні ексгумації розпочалися 2025 р.).

В п'яту річницю кривавих днів Революції Гідності Україну відвідав Президент Європейської Ради Дональд Туск. промовляючи у Верховній Раді 20 лютого 2019 р. колишній польський прем'єр-міністр висловив щире подяку українцям за європейський вибір й запевнив у тому, що лише ті, «хто солідарний з Україною, мають право називатися європейцями». Д. Туск також застеріг від небезпеки відродження історичних демонів: «Вдумливо оминіть спокусу радикального націоналізму та популізму, як це вже було зроблено вами. Якщо ми, європейці, поступимося рецидивам шовінізму, і в Україні, і в Європі, то ми неминуче потрапимо в конфлікти, а егоїзм і відстороненість зруйнують нашу політичну спільноту. Відповіддю на націоналізм є, як правило, інший націоналізм з наслідками, які легко передбачити. Основи об'єднаної Європи – це примирення замість реваншизму, солідарність замість егоїзму, історична правда замість пропаганди. Небезпечні спокуси радикального націоналізму та популізму народжуються з комплексів і слабкості, а українці мають всі права і підстави почуватися нині гордими й сильними. Україна надто велика, аби для почуття величі потребувати наркотику популізму» (Туск, 2020. С. 386).

Українсько-польські політичні дискусії щодо драматичного минулого отримали негативний відгос у публічному ландшафті – місцях пам'яті про події Другої світової війни. Від 2014 р. і до 2017 рр. в Польщі було пошкоджено 15 українських пам'ятників й поховань, і 4 польських в Україні. Якщо частину з них відновили, то винуватців не вдалося притягнути до відповідальності. Як зауважив дослідник Василь Гулай, інформацію про руйнування, зокрема на місці польської колонії Гута Пеняцька на Львівщині, нерідко поширювали російські медіа. Антипольський провокаційний характер мало пошкодження в березні 2017 р. пам'ятника польським професорам, розстріляним гітлерівцями у Львові 1941 р. (Гулай, 2018, с. 271).

Поряд з тим моральні авторитети, активісти громадських структур інтелектуали обох країн публічно проявляли історичну взаємоповагу. Щороку на варшавському цвинтарі на Волі вшановували українських вояків Армії Української народної республіки, які боронили від більшовиків суверенітет Польщі та України у серпні 1920 р. під Львовом, Замостям і Варшавою. Українські та польські експерти пропонували акцентувати на спільній боротьбі Польщі та України не лише в добу козаччини (Гадяцька унія та Конотопська битва 1659 р.) чи в 1920 р., але й в період Другої світової війни (Пріоритетне партнерство, 2017).

Інституційним майданчиком діалогу істориків та публіцистів став відновлений 2017 р. Українсько-польський форум партнерства, очолений політичним експертом Віталієм Портниковим і директором Центру східноєвропейських досліджень Варшавського університету Яном Маліцьким. Його учасники зосереджувалися не лише на історичних, але й соціально-політичних, економічних, культурних викликах міждержавних відносин (VII засідання Українсько-польського Форуму партнерства, 2017). У зверненні до президента А. Дуди від лютого 2018 р. Форум рекомендував переглянути провокативний закон про інститут національної пам'яті: «Просимо наших колег застосувати свій авторитет, щоб зупинити остаточне схвалення законодавства, яке здатне істотно підірвати партнерство і довіру між нашими народами» (Українсько-Польський форум партнерства закликав Дуду зупинити суперечливий закон про інститут національної пам'яті, 2018).

Після Революції Гідності та початку російсько-української війни відновилася співпраця академічних середовищ, яка була пригальмована у зв'язку з призупиненням в 2010 р. діяльності спільної Українсько-польської історичної комісії Національної академії наук України та Польської академії наук. Відтак в Києві створено Польсько-український форум історичного діалогу, учасники якого на чотирьох засіданнях у 2015–2017 рр. обговорювали військово-політичні протистояння поляків й українців у 1939–1947 рр., вплив на них російського та німецького чинників. Вказану проблематику продовжували конструктивно досліджувати науковці Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Литвин, 2017; Литвин, 2021).

Обрання у 2019 р. Президентом України Володимира Зеленського було розцінено в РП як нова сторінка для налагодження відносин з Україною. Взявши участь у вшануванні 80-річчя початку Другої світової війни, він підписав декларацію намірів щодо налагодження українсько-польського історичного діалогу та пообіцяв зняти заборону на польські пошуково-ексгумаційні роботи в Україні та впорядкувати українські місця пам'яті на території сусідньої держави (Хахула, 2021, с. 248–259). Роком пізніше В. Зеленський і А. Дуда спільно задекларували потребу належного «вшанування пам'яті невинних жертв конфліктів і політичних репресій ХХ століття» (Спільна заява Президента України Володимира Зеленського та Президента Республіки Польща Анджея Дуди, 2020). Позитивно поляки сприйняли заяву В. Зеленського про наміри створення на кордоні України та Польщі спільного меморіалу примирення (Україна та Польща домовились оновити й перезавантажити двосторонню робочу групу з вирішення проблемних історичних питань – Володимир Зеленський, 2019).

Щирий прояв солідарності та взаєморозуміння в українсько-польських відносинах настав навесні 2022 р. й відобразився в гуманітарних ініціативах, науковій солідарності поляків із українськими науковцями. В Меморандумі про співпрацю у сфері національної пам'яті від 1 червня 2022 р. міністри культури Олександр Ткаченко та Пйотр Глінський оголосили про необхідність взаємодії у пошуку, ексгумації та перепохованнях жертв війн та репресій. Міністр О. Ткаченко подякував полякам за підтримку й ствердив: «Врегулювання історії є не лише питанням гуманітарним, але і безпековим. Пам'ятаємо і пробачаємо. Ця формула щодо історичної пам'яті та майбутньої співпраці між нашими країнами може бути тим шляхом щирого порозуміння без амнезії, але і без образи та мстивості» (Україна та Польща співпрацюватимуть у сфері національної пам'яті – МКП, 2022). На піку популярності серед українців президент Польщі А. Дуда разом із українським колегою В. Зеленським відвідали в січні 2023 р. польські та українські військові поховання на Личаківському кладовищі у Львові. Соціологічний зріз українського суспільства 2022 р. підтвердив домінантно позитивне ставлення до польського президента (87%) (Дипломатія воєнного часу, 2023).

Таким чином, двосторонні взаємини України та Польщі після Революції Гідності 2013–2014 рр. розвивалися у постійній напрузі між двома полюсами: геополітичною солідарністю, обумовленою спільністю безпекових інтересів та прагненням до євроінтеграції, і конфліктністю на ґрунті несумісних моделей державної політики пам'яті. ця внутрішня суперечність визначала особливий характер польсько-українського партнерства впродовж аналізованого десятиліття. Для консервативної партії Право і Справедливість питання «волинської різанини» мало статус центрального елементу офіційного польського дискурсу ідентичності. Парламентські ухвали 2016 р. про визнання Волинської трагедії геноцидом, поправки до Закону про Інститут національної пам'яті 2018 р. та систематичні публічні заяви лідерів ПівС демонстрували, що для правлячої еліти апеляція до трагічного минулого виконувала водночас внутрішньополітичну (мобілізація електорату) та зовнішньополітичну (тиск на Київ) функції. Подібна інструменталізація унеможливила конструктивний діалог, оскільки зводила складну й багатовимірну проблему до жорстких дефініцій, що не залишали простору для компромісу.

Водночас дії української влади, зокрема, ухвалення в день візиту Президента Республіки Польща Б. Коморовського декомунізаційних законів 2015 р., що надавали правовий статус борців за незалежність України організаціям, причетним до трагічних подій на Волині, відбулося без належної комунікації з польськими партнерами та без урахування очевидних наслідків для двосторонніх відносин. Це свідчило про те, що і в Україні формування національного наративу супроводжувалося недостатньою увагою до історичної чутливості сусіда. деструктивну роль в польсько-українському діалозі пам'яті відіграла Росія провокуючи інформаційні приводи для активізації українсько-польської війни пам'ятників. На протигагу таким діям активізувалися альтернативні наукові та громадянські діалогові ініціативи – Українсько-польський форум партнерства, Польсько-український форум історичного діалогу.

Досвід 2014–2022 рр. демонструє, що найпродуктивнішою стратегією для обох країн є послідовне розмежування між двома площинами: актуальним безпе-

ковим і геополітичним партнерством, де Варшава й Київ мають природні спільні інтереси, і копіткою академічною, громадянською та дипломатичною роботою над складним минулим, яка не може бути підпорядкована логіці поточної електоральної кон'юнктури чи використана як інструмент тиску. дороговказом до такого підходу є формула «пам'ятаємо і пробачаємо», проте за умови, що вона наповниться конкретним змістом через взаємне вшанування жертв, відкритий науковий діалог і спільні освітні проекти.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Глава МЗС Польщі: з Бандерою Україна не увійде до Європи. (2017, 4 липня). *Європейська правда*. <https://www.euointegration.com.ua/news/2017/02/6/7061227/>.

Гулай, В. (2018). Політико-комунікативний вимір дискурсу політичної комунікації відносин України та Польщі на прикладі пошкодження польських пам'ятників початку 2017 р. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 1, 269–271.

Декларація Пам'яті і Солідарності Верховної Ради України та Сейму Республіки Польща. (2016, 20 жовтня). *Верховна рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-19#n9>.

Державний візит до Республіки Польща Президента України Петра Порошенка. (2014, 17 грудня). *Посольство України в Республіці Польща*. <https://poland.mfa.gov.ua/news/30814-derzhavnij-vizit-do-respubliki-polyshha-prezidenta-ukrajini-petra-poroshenka>.

Дипломатія воєнного часу. Що думають українці про рух України до членства в ЄС і не тільки. (2023). *Центр «Нова Європа»*. https://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/Euointegration_wartime_ukr.pdf.

Історичний виступ президента Польщі Коморовського у ВР. (2015, 9 квітня). *Європейська правда*. <https://www.euointegration.com.ua/articles/2015/04/9/7032765/>.

Каліщук, О. (2020). *Волинь '43: історіографічне пізнання і криве дзеркало пам'яті*. Львів.

Коваль, Н. (2018). *Окрім історичних суперечок: яке майбутнє для польсько-українських відносин? Польський погляд*. Фонд імені Фрідріха Еберта. <https://prismua.org/wp-content/uploads/2019/01/14974.pdf>.

Литвин, М. (2017). (ред.). *Українсько-польські відносини. Новітня доба*. НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів.

Литвин, М. (2021). (ред.). *За свободу: українсько-польський діалог та спроби порозуміння*. Львів.

Менджецький В. & Брацисевич Є. (Ред.). (2015). *Польща – нарис історії*. Варшава: Видавництво Інституту національної пам'яті.

Нінічук, А. (2017). Концепт історичної пам'яті як чинник ускладнення українсько-польських взаємин. *VI Всеукраїнські політологічні читання імені професора Богдана Яроша: зб. наук. праць*. Луцьк: Вежа–Друк, 77–79

Пріоритетне партнерство: Спільне бачення українсько-польських відносин. (2017). https://www.irf.ua/content/files/ua_pl_prioritytne_partnerstvo.pdf.

Сікорський, Р. (2020). Київська місія. У І. Берлянд, Л. Фінберг & О. Андрієва (Ред.), *Польська солідарність з Майданом*. Київ: Дух і Літера, 61–73

Спільна заява Президента України Володимира Зеленського та Президента Республіки Польща Анджея Дуди. (2020, 12 жовтня). *Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво*. <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-ta-p-64453>.

Стрільчук, Л., & Нінічук, А. (2019). *Війна пам'яті та війни пам'ятників у сучасних українсько-польських відносинах: монографія*. Луцьк: Вежа-Друк.

Туск, Д. (2020). Промова у Верховній Раді України. У І. Берлянд, Л. Фінберг & О. Андрієва (Ред.), *Польська солідарність з Майданом*. Київ: Дух і Літера, 385–387

У четвер, 9 квітня 2015 року, відбулися пленарні засідання другої сесії Верховної Ради України восьмого скликання. (2015, 9 квітня). *Верховна рада України*. https://www.rada.gov.ua/news/Plenarni_zasidannya/107234.html.

Україна з Бандерою до Європи не увійде – Качинський. (2017, 6 лютого). *Європейська правда*. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2017/02/6/7061227/>

Україна та Польща домовились оновити й перезавантажити двосторонню робочу групу з вирішення проблемних історичних питань – Володимир Зеленський. (2019, 31 серпня). *Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво*. <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-ta-polsha-domovilis-onoviti-j-perezavantazhiti-dvos-57029>.

Україна та Польща співпрацюватимуть у сфері національної пам'яті – МКІП. (2022, 1 червня). *Урядовий портал*. <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-ta-polshcha-spiracuyuvatimut-u-sferi-nacionalnoyi-pamyati-mkip>.

Українсько-Польський форум партнерства закликав Дуду зупинити суперечливий закон про інститут національної пам'яті. (2018, 2 лютого). *LB.ua*. https://lb.ua/world/2018/02/02/388907_ukrainskopolskiy_forum.html.

Хахула, Л. (2015). Державотворчі та національно-демократичні процеси в Україні 1991–2014 рр.: польський суспільно-політичний дискурс. *Український історичний журнал*, 1, 92–107.

Хахула, Л. (2021). *Україна–Польща: виклики та перспективи історичної політики після 2019 року*. Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість, 14, 248–259. doi: <https://doi.org/10.33402/up.2021-14-249-260>.

Чех, М. (2020). Битва за Київ. У І. Берлянд, Л. Фінберг & О. Андрієва (Ред.), *Польська солідарність з Майданом* (с. 25–29). Київ: Дух і Літера.

Чижевський, Р. (2016, 8 вересня). Зрозуміти Польщу. *Тиждень*, 36 (460). <https://tyzhden.ua/zrozumity-polshchu/>.

Яблонський В. (Ред.). (2019). *Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України: аналітична доповідь*. Київ: НІСД.

VII засідання Українсько-польського Форуму партнерства. (2017, 2 червня). Міністерство закордонних справ України. <https://mfa.gov.ua/news/57733-vii-zasidannya-ukrajinsyko-polysyukogo-forumu-partnerstva>.

Bujak, P. (2014). Polityczne spory o upamiętnienie zbrodni na Wołyniu w polskim parlamencie. *Pogranicze. Polish Borderland Studies*, 2 (1), 90–99. doi: <https://doi.org/10.25167/ppbs1021>

Dudek, A. (2023). *Historia Polski. 1989–2023*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 lipca 2013 r. w sprawie uczczenia 70. rocznicy Zbrodni Wołyńskiej i oddania hołdu jej ofiarom. (2013). *Monitor Polski*, poz. 606.

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 lipca 2016 r. w sprawie oddania hołdu ofiarom ludobójstwa dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1943–1945. (2016). [http://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/625_u/\\$file/625_u.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/625_u/$file/625_u.pdf).

Uchwała Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 7 lipca 2016 r. w sprawie oddania hołdu ofiarom ludobójstwa dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach II Rzeczypospolitej w latach 1939–1945. (2016). www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatuchwaly/2793/plik/236uch.pdf.

Wóycicki, K. (2019). *Krótką historią UPa dla Polaków. Cy historycy nas pogodzą?* Warszawa: Pracownia.

REFERENCES

Hlava MZS Polshchi: z Banderouiu Ukraina ne uviide do Yevropy. (2017, 4 lypnia). *Yevropeiska pravda*. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2017/02/6/7061227/> (in Ukrainian).

Hulai, V. (2018). Polityko-komunikatyvnyi vymir dyskursu politychnoi komunikatsii vidnosyn Ukrainy ta Polshchi na prykladi poszkodzhennia polskykh pamiatnykyv pochatku 2017 r. *Mizhnarodni vidnosyny: teoretyko-praktychni aspekty*, 1, 269–271 (in Ukrainian).

Deklaratsiia Pamiati i Solidarnosti Verkhovnoi Rady Ukrainy ta Seimu Respubliky Polshcha. (2016, 20 zhovtnia). *Verkhovna rada Ukrainy*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-19#n9> (in Ukrainian).

Derzhavnyi vizyt do Respubliky Polshcha Prezydenta Ukrainy Petra Poroshenka. (2014, 17 hrudnia). *Posolstvo Ukrainy v Respublitsi Polshcha*. <https://poland.mfa.gov.ua/news/30814-derzhavnij-vizyt-do-respubliki-polyshha-prezidenta-ukrajini-petra-poroshenka> (in Ukrainian).

Dyplomatiia voiennoho chasu. Shcho dumaiut ukraintsi pro rukh Ukrainy do chlenstva v YeS i ne tilky. (2023). *Tsentr "Nova Yevropa"*. https://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/Eurointegration_wartime_ukr.pdf (in Ukrainian).

Istorychnyi vystup prezydenta Polshchi Komorovskoho u VR. (2015, 9 kvitnia). *Yevropeiska pravda*. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/04/9/7032765/> (in Ukrainian).

Kalishchuk, O. (2020). *Volyn43: istoriohrafichne piznannia i kryve dzerkalo pamiaty*. Lviv (in Ukrainian).

Koval, N. (2018). *Okrim istorychnykh superechok: yake maibutnie dlia polsko-ukrainskykh vidnosyn? Polskiy pohliad. Fond imeni Fridrikha Eberta*. <https://prismua.org/wp-content/uploads/2019/01/14974.pdf> (in Ukrainian).

Lytvyn, M. (2017). (Ed.). *Ukrainsko-polski vidnosyny. Novitnia doba*. NAN Ukrainy, Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakovycha. Lviv (in Ukrainian).

Lytvyn, M. (2021). (Ed.). *Za svobodu: ukrainsko-polskyi dialoh ta sproby porozuminnia*. Lviv (in Ukrainian).

Mendzhetskyi V. & Bratsysevych Ye. (Red.). (2015). *Polshcha – narys istorii*. Varshava: Vydavnytstvo Instytutu natsionalnoi pamiaty. (in Ukrainian).

Ninichuk, A. (2017). Kontsept istorychnoi pamiaty yak chynnyy uskladnennia ukrainsko-polskykh vzaiemyn. *VI Vseukrainski politolohichni chytannia imeni profesora Bohdana Yarosha: zb. nauk. prats*. Lutsk: Vezha–Druk, 77–79 (in Ukrainian).

Priorytemne partnerstvo: Spilne bachennia ukrainsko-polskykh vidnosyn. (2017). https://www.irf.ua/content/files/ua_pl_priorytne_partnerstvo.pdf (in Ukrainian).

Sikorskyi, R. (2020). Kyivska misiia. U I. Berliand, L. Finberh & O. Andriieva (Red.), *Polska solidarnist z Maidanom*. Kyiv: Dukh i Litera, 61–73 (in Ukrainian).

Spilna zaiava Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho ta Prezydenta Respubliky Polshcha Andzheia Dudy. (2020, 12 zhovtnia). *Prezydent Ukrainy Volodymyr Zelenskyi. Ofitsiine internet-predstavnytstvo*. <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-ta-p-64453> (in Ukrainian).

Strilchuk, L., & Ninichuk, A. (2019). *Viina pamiaty ta viiny pamiatnykiv u suchasnykh ukrainsko-polskykh vidnosynakh: monohrafiia*. Lutsk: Vezha–Druk (in Ukrainian).

Tusk, D. (2020). Promova u Verkhovnii Radi Ukrainy. U I. Berliand, L. Finberh & O. Andriieva (Red.), *Polska solidarnist z Maidanom*. Kyiv: Dukh i Litera, 385–387 (in Ukrainian).

U chetver, 9 kvitnia 2015 roku, vidbulysia plenarni zasidannia druhoi sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy vosomoho sklykannia. (2015, 9 kvitnia). *Verkhovna rada Ukrainy*. https://www.rada.gov.ua/news/Plenarni_zasidannya/107234.html (in Ukrainian).

Ukraina z Banderoiu do Yevropy ne uviide – Kachynskyi. (2017, 6 liutoho). *Yevropeiska pravda*. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2017/02/6/7061227/> (in Ukrainian).

Ukraina ta Polshcha dohovylisia onovyty y Perezavantazhyty dvostoronniu robochu hrupu z vyrishennia problemnykh istorychnykh pytan – Volodymyr Zelenskyi. (2019, 31 serpnia). *Prezydent Ukrainy Volodymyr Zelenskyi. Ofitsiine internet-predstavnytstvo*. <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-ta-polsha-domovilis-onoviti-j-perezavantazhiti-dvos-57029> (in Ukrainian).

Ukraina ta Polshcha spivpratsyuvatymut u sferi natsionalnoi pamiaty – MKIP. (2022, 1 chervnia). *Uriadovyi portal*. <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-ta-polshcha-spivpratsyuvatymut-u-sferi-natsionalnoyi-pamyati-mkip> (in Ukrainian).

Ukrainsko-Polskyi forum partnerstva zaklykav Dudu zupynyty superechlyvyi zakon pro instytut natsionalnoi pamiaty. (2018, 2 liutoho). *LB.ua*. https://lb.ua/world/2018/02/02/388907_ukrainskopolskiy_forum.html (in Ukrainian).

Khakhula, L. (2015). Derzhavotvorchi ta natsionalno-demokratychni protsesy v Ukraini 1991–2014 rr.: polskyi suspilno-politychnyi dyskurs. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 1, 92–107 (in Ukrainian).

Khakhula, L. (2021). Ukraina–Polshcha: vyklyky ta perspektyvy istorychnoi polityky pislia 2019 roku. *Ukraina-Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist*, 14, 248–259. doi: <https://doi.org/10.33402/up.2021-14-249-260> (in Ukrainian).

Chekh, M. (2020). Bytva za Kyiv. U I. Berliand, L. Finberh & O. Andrieva (Red.), *Polska solidaryst z Maidanom*. Kyiv: Dukh i Litera, 25–29 (in Ukrainian).

Chyzhevskiy, R. (2016, 8 veresnia). Zrozumity Polshchu. *Tyzhden*, 36 (460). <https://tyzhden.ua/zrozumity-polshchu/> (in Ukrainian).

Yablonskyi, V. (Red.). (2019). *Polityka istorychnoi pamiaty v konteksti natsionalnoi bezpeky Ukrainy: analitychna dopovid*. Kyiv: NISD (in Ukrainian).

VII zasidannia Ukrainsko-polskoho Forumu partnerstva. (2017, 2 chervnia). Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy. <https://mfa.gov.ua/news/57733-vii-zasidannya-ukrajinskyko-polysykogo-forumu-partnerstva> (in Ukrainian).

Bujak, P. (2014). Polityczne spory o upamiętnienie zbrodni na Wołyniu w polskim parlamencie. *Pogranicze. Polish Borderland Studies*, 2 (1), 90–99. doi: <https://doi.org/10.25167/ppbs1021> (in Polish).

Dudek, A. (2023). *Historia Polski. 1989–2023*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar (in Polish).

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 lipca 2013 r. w sprawie uczczenia 70. rocznicy Zbrodni Wołyńskiej i oddania hołdu jej ofiarom. (2013). *Monitor Polski*, poz. 606 (in Polish).

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 lipca 2016 r. w sprawie oddania hołdu ofiarom ludobójstwa dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1943–1945. (2016). [http://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/625_u/\\$file/625_u.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/625_u/$file/625_u.pdf) (in Polish).

Uchwała Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 7 lipca 2016 r. w sprawie oddania hołdu ofiarom ludobójstwa dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach II Rzeczypospolitej w latach 1939–1945. (2016). www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatuchwaly/2793/plik/236uch.pdf (in Polish).

Wóycicki, K. (2019). *Krótką historia UPa dla Polaków. Cy historycy nas pogodzą?* Warszawa: Pracownia (in Polish).

Liubomyr KHAKHULA

Candidate of Historical Sciences, Senior Researcher,
Associate Professor at the Department of International Information
Lviv Polytechnic National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9954-9962>
e-mail: l.khakhula@gmail.com

UKRAINIAN–POLISH RELATIONS AFTER THE REVOLUTION OF DIGNITY OF 2013–2014: THE TEST OF HISTORICAL POLICY

This article provides a comprehensive analysis of the dynamics of bilateral Ukrainian–Polish relations in the sphere of historical policy from the Revolution of Dignity of 2013–2014 to Russia’s full-scale invasion of Ukraine on February 24, 2022. It demonstrates that relations between Ukraine and Poland were characterized by both geopolitical solidarity – grounded in shared security interests and Euro-Atlantic aspirations – and chronic tension rooted in incompatible models of state historical policy. Special attention is given to the 2016 resolutions of the Polish Senate and Sejm recognizing the Volhynia tragedy as “genocide committed by Ukrainian nationalists”, as well as to the 2018 amendments to the Polish Law on the Institute of National Remembrance, which equated “Ukrainian nationalists” with Nazi and Soviet criminals. It is shown that for the conservative Law and Justice party, appeals to the tragic

past served simultaneously as a domestic political instrument (electoral mobilisation) and an instrument of foreign policy pressure on Kyiv.

The article examines the destructive role of Russia, which provoked a “war of monuments” in the public space of both countries through acts of vandalism and information manipulation aimed at driving the two peoples apart. It highlights constructive Ukrainian–Polish intellectual alternatives: the activities of the Ukrainian–Polish Partnership Forum, the Polish–Ukrainian Forum for Historical Dialogue, and the initiatives of the International Renaissance Foundation and the Stefan Batory Foundation. Considerable attention is devoted to the analysis of the 2020 Joint Declaration of Presidents Volodymyr Zelenskyy and Andrzej Duda, which enshrined a mutual commitment to resume search and exhumation operations and to establish a bilateral memorial dialogue. The article argues that the most productive strategy for both countries is a consistent distinction between two separate dimensions: current security and geopolitical partnership, where Poland and Ukraine share natural common interests, and academic, civic, and diplomatic engagement with a complex shared past. Following Russia’s full-scale invasion in 2022, both dimensions acquired a qualitatively new character: geopolitical solidarity was transformed into direct humanitarian and military assistance, while the memorial dialogue became a matter of security and sovereignty.

Keywords: Ukraine, Poland, historical policy, Revolution of Dignity, Volhynia tragedy, decommunisation, memorial dialogue, Law and Justice Party, national security, strategic partnership.

Дата першого надходження статті до видання: 19.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.04.2026

Стаття поширюється
на умовах ліцензії
відкритого доступу CC BY 4.0